

Inleiding

Dank voor de geboden mogelijkheid om mee te denken over belastingconstructies. Naar mijn idee hebben deze constructies voor een belangrijk deel te maken met onnodige complexiteit van het belastingstelsel. Vereenvoudig het belastingstelsel en veel constructies zijn niet langer mogelijk.

Eerst even iets over de bestaansreden van belastingen. De kunst is immers om het stelsel zodanig te vereenvoudigen dat onwenselijke constructies bemoeilijkt worden maar wenselijke effecten behouden of zelfs versterkt worden.

Belastingen (inclusief toeslagen) vormen een instrument om de economie bij te sturen. Vaak wordt bij "economie" uitsluitend aan geld gedacht, maar geld is slechts een ruilmiddel. Uiteindelijk draait economie om de goederen en diensten die we elkaar leveren om het leven extra kleur te geven of zelfs maar mogelijk te maken.

Idealiter zou iemands plek op de welvaarts ladder uitsluitend af moeten hangen van factoren die de persoon zelf in de hand heeft ("werken moet lonen en op pech hoort geen straf te staan"). Dit principe is de bestaansreden van het sociale vangnet, maar helaas is het nergens expliciet als leidend principe benoemd. Deze omissie heeft ertoe geleid dat voor allerlei afzonderlijke situaties het wiel steeds weer opnieuw is uitgevonden, waarbij veel van die wielen door wiskundige rariteiten zoals discontinuïteiten en niet-lineariteiten het vangnet ook nog eens onnodig complex maken.

Hoe je het sociale vangnet ook inricht, het zal nooit fijnmazig genoeg zijn om op individueel niveau maatwerk te bieden. Dat hoeft ook niet, zolang de afwijkingen van wat wenselijk wordt geacht maar klein genoeg zijn. Zolang er nog mensen onder de armoedegrens leven is aan deze eis duidelijk niet voldaan. De huidige regering wil het aantal mensen dat onder de armoedegrens leeft halveren. Dat kan heel eenvoudig door onderaan de streep, als alle belastingen en toeslagen voor iedereen zijn berekend, als volgt nog een correctie toe te passen.

Bereken het gemiddelde netto inkomen G van alle burgers. Bereken vervolgens hoeveel iedere burger boven of juist onder dat gemiddelde zit. Laat mensen met inkomen I boven G nog een extra bedrag $P \times (I - G)$ betalen, en geef mensen met een inkomen onder het gemiddelde een toeslag ter hoogte van $P \times (G - I)$, met P (van percentage) een nog te bepalen vermenigvuldigingsfactor. Deze nivellerings-operatie is budgettair neutraal, en iedereen komt (indien P tussen 0 en 1 wordt gekozen) dichter bij het gemiddelde uit zonder dat de volgorde op de welvaarts ladder verandert. In het bijzonder wordt een aantal mensen van onder de armoedegrens naar een niveau erboven getild. Kies P zodanig dat dit laatste het geval is voor 50% van de totale groep onder de armoedegrens.

Een vergelijkbare lineaire transformatie onderaan de streep is denkbaar om, budgettair neutraal en met behoud van volgorde op de welvaarts ladder, de kloof tussen arm en rijk in termen van vermogen te verkleinen. Om constructies tegen te gaan zou iemands "vermogen" voor dit doel kunnen worden gedefinieerd als de totale geldwaarde van de erfenis als die persoon op de laatste dag van het belastingjaar was komen te overlijden. De factor P zou dan bijvoorbeeld zo gekozen worden dat het aantal mensen met een volgens het Nibud te lage buffer op de spaarrekening wordt gehalveerd.

Een ander aspect aan belastingen is bijsturing van gedrag ten behoeve van het collectieve belang, bijvoorbeeld subsidie op zonnepanelen of een vergoeding aan boeren voor maatregelen ter bescherming onze leefomgeving: de natuur.

Kortom: de bestaansreden van belastingen is dusdanige herverdeling van geld dat het geheel van goederen en diensten die we elkaar leveren zo dicht mogelijk bij een wenselijk patroon komt.

In het onderstaande werk ik mijn hierboven geschetste visie uit voor de 10 “opmerkelijke belastingconstructies” die u bespreekt in uw bijlage 10.

1. Door zelf een algemeen nut beogende instelling (ANBI) op te richten via de giftenaftrek het inkomen en voor de inkomstenbelasting verlagen

De bedoeling van een schenking aan een ANBI en de financiële prikkel daartoe in de vorm van giftenaftrek is dat de ANBI van dat geld goederen of diensten koopt om daarmee, nu ja, een algemeen nut te dienen. De ANBI zou bijvoorbeeld een grappig schilderij kunnen aankopen voor op de kinderafdeling van een ziekenhuis om zielige patiëntjes op te vrolijken. In de door u geschetste constructie bewerkstelligen de geldstromen per saldo geen levering van goederen of diensten die het algemeen nut dienen, dus dat geld zou belast moeten zijn. Dit kan als volgt.

Behandel iedere schenking als inkomsten voor de ANBI in plaats van als inkomsten voor de schenker. Laat dus de ANBI over de schenking inkomstenbelasting betalen. Laat los daarvan de ANBI aan de belastingdienst rapporteren hoeveel geld er in het afgelopen jaar is uitgegeven aan het algemene nut waarvoor de ANBI is opgericht. En bereken, indien voldoende aannemelijk is gemaakt (bijvoorbeeld middels een verklaring van een accountant of een onafhankelijke toezichthouder) dat het geld de ANBI heeft verlaten in ruil voor goederen of diensten die dat algemene nut dienen, een negatieve belasting die de eerder betaalde inkomstenbelasting over dat bedrag teniet doet.

Stroomt het geld binnen één aangifteperiode door van de schenker, via de ANBI, naar de leverancier van goederen of diensten die het algemeen nut dienen, dan vallen de positieve en negatieve inkomstenbelasting die de ANBI volgens de vorige alinea zou moeten betalen/ontvangen tegen elkaar weg en is er geen verschil met de huidige regeling.

Wordt het geld dat in belastingjaar X werd ontvangen pas in een later belastingjaar Y uitgegeven, dan moet de ANBI over dat geld over de jaren X t/m (Y-1) vermogensbelasting betalen. Dit komt op hetzelfde neer als wanneer het geld al die tijd in beheer van de schenker was gebleven en pas in jaar Y was geschonken.

Kortom: koppel het belastingvoordeel onlosmakelijk aan het doel waarvoor het is ingesteld: de daadwerkelijke aankoop van goederen of diensten die een algemeen nut dienen.

2. Via NSW-landgoederen fiscale vrijstellingen verkrijgen

Deze constructie is net als de vorige mogelijk doordat het belastingvoordeel te losjes is gekoppeld aan het beoogde doel. Oplossing: beperk het recht op vrijstelling tot de uitgaven aan goederen of diensten die daadwerkelijk en aantoonbaar bijdragen aan het natuurschoon en/of het behoud van historische gebouwen die wezenlijk deel uitmaken van het landgoed. Misschien is het een idee om ergens te registreren welk vastgoed precies onder de regeling valt.

De door u in het blauwe kader besproken aanpassing per 1 januari 2020 gaat m.i. een heel eind in de juiste richting. Evaluatie in 2033 lijkt mij vroeg genoeg: voor een regeling die al bijna een eeuw bestaat maakt 10 jaar doorlooptijd voor een aanpassing niet veel uit.

3. 30%-regeling en het belastingvoordeel op (inkomen uit) vermogen

Eerlijk gezegd heb ik twijfels bij het nut van deze regeling, want dat iemand een specifieke deskundigheid heeft wil nog niet zeggen dat er een maatschappelijk belang mee gediend is om die persoon naar Nederland te halen. Daarbij: Nederland is een van de welvarendste landen. Misschien schaden we wel het maatschappelijke belang van het land van herkomst door deskundigheid weg te zuigen. Niet erg netjes om in te zetten op het recht van de sterkste. En dan zijn er vast ook wel mensen met een specifieke deskundigheid die ook zonder belastingvoordeel wel naar Nederland zouden komen, evenals mensen met een deskundigheid die niet heel specifiek is maar waarnaar wel veel vraag bestaat (bijvoorbeeld in het onderwijs of de zorg). Misschien heeft die laatste groep wel een veel grotere waarde voor de samenleving.

Maar goed, de politiek heeft ervoor gekozen. De vraag is niet of maar hoe dit belastingvoordeel zou moeten zijn geïmplementeerd. Enkele zwakke punten die allicht aangepakt kunnen worden:

- onvoldoende afstemming met het buitenland zodat elke euro in elk geval ergens belastbaar is;
- als iemand bij een bv staat ingeschreven als werknemer, zou ook vermeld moeten worden voor hoeveel uur per week dat is; dat aantal uren moet plausibel zijn, en de optelsom van alle werktijd bij alle werkgevers van de persoon kan onmogelijk meer zijn dan, zeg, 60 uur per week;
- het criterium “een salaris van circa € 40.000 euro” is misschien wel makkelijk te toetsen maar is geen garantie dat de werknemer een specifieke deskundigheid heeft die niet of nauwelijks te vinden is op de Nederlandse arbeidsmarkt (en een lager salaris is ook geen garantie dat de werknemer *niet* zo'n specifieke deskundigheid heeft);
- als de belastingplichtige al een specifieke deskundigheid heeft die niet of nauwelijks te vinden is op de Nederlandse arbeidsmarkt is in het besproken voorbeeld niet duidelijk wie vanuit Nederland daarom gevraagd heeft, met andere woorden welk Nederlands belang hiermee gediend is dat steun van de overheid verdient;
- inkomen uit sparen en beleggen staat los van de specifieke deskundigheid die de overheid in ruil voor het belastingvoordeel binnen wil halen en hoort dus buiten deze regeling te vallen.

Opnieuw is de kern dat te veel in termen van geld is gedacht en te weinig in termen van de goederen of diensten waar het uiteindelijk om draait.

4. Vastgoed in box 1 versus box 3: inkomen uit arbeid of uit vermogen

Geld is geld, of het nu linksom of rechtsom wordt verkregen. Het onderscheid tussen box 1, box 2 en box 3 mag dan handig zijn voor de overzichtelijkheid van de aangifte, maar het is hinken op drie gedachten om in elke box een ander tarief te hanteren. Het door u besproken voorbeeld onderstreept dit nog eens.

Sparen of beleggen kan nooit een doel op zichzelf zijn. De belastingplichtige wil van het geld toekomstige aankopen financieren, voor zichzelf of voor het bedrijf waar het kapitaal toe behoort.

Stel, iemand van 35 heeft 50.000 euro spaargeld. Gemiddeld worden mensen ongeveer 85 jaar oud, dus deze persoon heeft naar schatting nog 50 jaar de tijd om het geld uit te geven. Dat biedt, rente en inflatie niet meegerekend, precies dezelfde mogelijkheden als 0 euro spaargeld maar 1000 euro meer inkomen per jaar. Als je op deze wijze vermogen omrekent naar fictief inkomen heb je geen aparte rekenmethodes meer nodig om vermogen te belasten.

Subjectief nadeel: naarmate iemand ouder wordt zal die per saldo volgens deze rekenwijze een steeds hoger percentage vermogensbelasting moeten betalen. Veel mensen zullen dit als onrechtvaardig ervaren. Daarom, maar ook om de berekeningen eenvoudig te houden, stel ik een iets aangepaste redenering voor: gemiddeld heeft een mens nog ongeveer 40 jaar voor zich, dus stel het fictieve inkomen gelijk aan $1/40$ oftewel 2,5% van het vermogen per jaar. Dus in dit voorbeeld: 50.000 euro spaargeld dient te worden belast alsof de belastingplichtige 1.250 per jaar meer inkomen heeft dan het feitelijke inkomen.

NB Indien over het spaargeld jaarlijks 1,5% rente wordt ontvangen komt de bovenstaande redenering precies zo uit als de berekening op basis van 4% fictieve rente die tot voor kort werd gehanteerd. De orde van grootte van de belasting over sparen en beleggen blijft dus gelijk, alleen de onderbouwing is eenvoudiger. In het bijzonder leidt deze benadering er op een natuurlijke wijze toe, de werkelijk opgebouwde in plaats van fictieve rente als inkomen te behandelen.

Een volgende stap om de complexiteit van, en daarmee de voedingsbodem voor constructies binnen, het belastingstelsel te reduceren, is om ook bedrijfskapitaal om te rekenen naar een fictief jaarlijks inkomen of, beter gezegd, fictieve jaarlijkse winst, van 2,5% van dat kapitaal, bovenop de feitelijke winst. En omdat de geldstromen van het bedrijf vroeg of laat (uiterlijk bij opheffen van het bedrijf) ten goede komen aan de eigenaar/werknemers/aandeelhouders/..., dus aan natuurlijke personen, ligt het voor de hand om ook het belastingtarief voor die geldstromen te relateren aan de inkomstenbelasting voor natuurlijke personen.

Nu zijn de inkomens-belastingsschijven op maat van natuurlijke personen niet op maat van bedrijven. Daarom zijn de tabellen voor natuurlijke personen niet rechtstreeks op bedrijven toe te passen, maar de onderliggende redenering kan natuurlijk wel worden overgenomen. Naar mijn lekenbegrip is dit de onderliggende redenering: we gunnen iedereen die werkt naar vermogen een goede financiële gezondheid. Een bepaald inkomen en een bepaalde buffer is nodig om te overleven, iets meer inkomen en iets meer spaargeld is nodig om echt wat van het leven te maken, en alles boven een bepaald inkomen/vermogen gaat een mens nooit uitgeven aan goederen of diensten voor zichzelf. Net zo voor bedrijven: een deel van de ontvangsten en/of de financiële reserve is nodig om het bedrijf te laten voortbestaan (bijvoorbeeld betaling van salarissen, huur van het bedrijfspand), een deel om van meerwaarde te zijn voor de samenleving (bijvoorbeeld inkoop van materialen en gereedschappen om de goederen of diensten te kunnen leveren waaraan het bedrijf zijn bestaansrecht ontleent) en een deel is eigenlijk nergens voor nodig.

Het ligt daarom voor de hand om de belastingsschijven voor inkomen zodanig te definiëren dat het deel van de geldstromen en -bergen die essentieel zijn voor de financiële gezondheid van het bedrijf of de natuurlijke persoon wordt ontzien (vrijgesteld of laag belast), het deel dat eigenlijk makkelijk gemist kan worden relatief hoog wordt belast, en het deel daartussen relatief laag wordt belast.

Waar precies de grenzen ligt tussen “nodig voor financiële gezondheid”, “nodig voor ontplooiing” en “eigenlijk wel misbaar” is van allerlei factoren afhankelijk. Per geval die grenzen benoemen is dan ook een puzzel op zichzelf, het voert te ver om dit in detail te bespreken. Maar als het lukt om zowel voor ieder natuurlijk persoon als voor elk bedrijf deze grenzen te benoemen, is een volgende belangrijke stap gezet om de complexiteit van, en daarmee de voedingsbodem voor constructies binnen, het belastingstelsel te reduceren.

Terug naar het door u genoemde voorbeeld ('Funda make-over' als particulier): er wordt 100.000 euro winst gemaakt van geld dat blijkbaar niet voor iets anders nodig was. Het tarief behorend bij de schijf "kan het geld eigenlijk makkelijk missen" is van toepassing op deze winst. Voorts is er blijkbaar een vermogen van 550.000 euro dat niet voor een andere bestemming is gereserveerd. Dit komt overeen met een fictief extra jaarinkomen van 2,5% van 550.000 = 13.750 euro. Ook dit dient te worden belast volgens het tarief behorend bij de schijf "kan het geld eigenlijk makkelijk missen". Omdat in mijn redenering de tarieven in de boxen 1, 2 en 3 gelijk zouden moeten zijn, maakt het niet uit in welke box de winst wordt ondergebracht.

5. Privévoordeel uit de eigen bv zonder (belast) dividend uit te keren

Zie de beschouwing bij het vorige voorbeeld. Het fragment "Hij heeft een bv met overtollige liquide middelen" zegt het al: er is sprake van overtollig geld, dus het hoogste tarief is van toepassing. Dat een deel van het vermogen van de bv in "steen" (de vakantiewoning) is gaan zitten maakt voor de omvang van het vermogen, en dus voor de te heffen belasting, niet uit.

Was hetzelfde bedrag als dividend uitbetaald, dan had de bv aan het eind van het jaar minder winst gemaakt en de ab-houder juist extra inkomsten gehad. Als, zoals ik bij het vorige voorbeeld bepleit, winst en inkomsten volgens dezelfde tarieven worden belast, is er per saldo geen verschil in de optelsom van de belastingen die de bv en de ab-houder verschuldigd zijn. Ook als de ab-houder van het uitgekeerde dividend de vakantiewoning koopt, in plaats de bv zoals in het voorbeeld, verandert dat niets aan de optelsom. Opnieuw is dan vermogensbelasting over de "stenen" verschuldigd, alleen betaald de ab-houder die in plaats van de bv.

6. Boxhoppen tussen box 2 en box 3

De openingszin "Vermogen wordt in box 2 geheel anders belast dan in box 3" zegt het al: dit onderscheid is de angel die je moet verwijderen.

Zoals ik al bij voorbeeld 3 schreef: geld is geld, of het nu linksom of rechtsom wordt verkregen. Het onderscheid tussen box 1, box 2 en box 3 mag dan handig zijn voor de overzichtelijkheid van de aangifte, maar het is hinken op drie gedachten om in elke box een ander tarief te hanteren. Het door u besproken voorbeeld onderstreept dit nog eens.

(Terzijde: in het blauwe kader "Samenloop schuld aan eigen bv en box 3" is sprake van "box 23". Ik neem aan dat dat een tikfout is.)

7. Meer recht op toeslagen en aftrekkosten door vermogen in box 2

Ook deze constructie staat of valt met het kunstmatige onderscheid tussen verschillende categorieën geld (box 1, box 2 en box 3). Hef het onderscheid op en de constructie levert niets meer op.

Terzijde: als iemand (niet door constructie maar conform de bedoeling van de wetgever) recht heeft op toeslagen is daarmee gezegd dat die persoon zonder die toeslagen niet financieel gezond is. Andersom redenerend: de regelgeving om toeslagen te berekenen bevat impliciet aanwijzingen wat we onder "financieel gezond" verstaan. Dit ter aanvulling op het punt dat ik bij voorbeeld 4 openliet. ("Waar precies de grenzen ligt tussen "nodig voor financiële gezondheid", "nodig voor ontplooiing" en "eigenlijk wel misbaar" is van allerlei factoren afhankelijk. Per geval die grenzen benoemen is dan ook een puzzel op zichzelf, het voert te ver om dit in detail te bespreken.")

8. Toekomstig voordeel uit ondernemingsvermogen onbelast aan kinderen laten toekomen

Opmerking vooraf: ook een schenking is gewoon inkomen voor de ontvanger. Het is dus onzin om voor schenkingen (of erfenissen) een apart belastingtarief te hanteren. Belangrijker: doorgifte van familiekapitaal houdt de kloof tussen rijke en arme families in stand. Een verlaagd belastingtarief maakt de kloof alleen maar groter en is dus maatschappelijk gezien contraproductief. Maar goed, ook bij gelijk tarief is de door u besproken constructie mogelijk. Hij is dan zelfs extra aantrekkelijk.

De kern van deze constructie is niet zozeer schenkingsbelasting ontwijken als wel afzien van overtollige inkomsten. Vergelijk: een geldbedrag gaat van persoon A naar persoon B, die geeft het aan C, en die aan D. Dat zijn drie transacties, goed voor drie keer belasting heffen. Maar A had het geld net zo goed direct aan D kunnen geven. De netto geldstroom is gelijk, maar nu is er maar één transactie, goed voor één keer belasting heffen. Zo bezien heeft het hele idee van belasting over transacties heeft iets willekeurigs.

Een andere benadering zou zijn om niet transacties maar het geld zelf te belasten: eens per jaar incasseert de overheid van elke euro een vast percentage, waar die euro zich ook bevindt. Een dergelijk belastingstelsel is optimaal beschermd tegen allerlei constructies, maar heeft weer andere, veel grotere nadelen.

Het nuchterst lijkt mij om de mogelijkheid van de constructie “baby-bv” maar voor lief te nemen.

9. Oneigenlijk gebruik maken van de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR)

Het is niet aannemelijk dat het geld van tante nodig is om de onderneming van neef financieel gezond te houden. De onderneming hoort hier dus net zo veel belasting over te betalen als tante deed toen die nog het overtollige kapitaal op de eigen spaarrekening had staan.

10. Voordelige vermogenstransacties binnen de familie

Dit voorbeeld is een reden te meer om de hypotheekrenteaftrek af te schaffen.